

מאיר ויזלטיר

וודקה עם נרודה

רוֹפֵס מֵרֵב שַׁחַר,
 נִבְעֵר בְּסִפְרֵדִית, אֲנִי
 קוֹרָא אֶת נְרוּדָה בְּבוֹפֶט הַפְּנֵתִי
 שֶׁל קוֹמָה 10 בְּמִלּוֹן רֶסֶיָה
 בְּלִילָה, שְׁקוּף מִכָּל עֵבֶר לְעִיר
 הַזֶּרֶה, הָעִיר שְׁנוֹלְדֵתִי בָּה
 לְפָנַי אֶלֶף שָׁנָה.

שַׁחַר יִזְלַג מִכָּל עֵבֶר, הַיּוֹם
 יַעֲלֶה עוֹד מֵעַט, יִפְשֹׁט
 גַּם עֲלֵינוּ בְּרִיחַ מִצְמִית וְקָר.
 בְּעֶצְמָתוֹ הָאֶפְרָה
 יַעֲלֶה עַל שְׂרִטוֹן
 בְּרָגַע הַוּלְדוֹ. כָּל רוֹאֵהוּ
 לְמִרְאֵהוּ יִמְרַר בְּבָכִי.

וְאֵבֶל הַטְּלוּיִזְיָה הָרוֹסִית הַחֲדָשָׁה
 מְשַׁדְרֵת, לְמִדָּה לְשֹׁדֵר
 פְּרִסוּמוֹת וְקְלִיפִים,
 קְדִימוֹנִים וּפְרִסוּמוֹת,
 זְמוּזוּם נוֹאֵשׁ, תְּפִל
 וְסִקְס לֹא מִצְנָזֵר,
 24 שְׁעוֹת בִּימָמָה]

אָנִי שׁוֹתֶה וְכוֹתֵב בְּלֵב
הָעִיר הַדְּרוּסָה, הַמְּפֹאָרֶת,
בְּתוֹךְ הַבְּלִבּוּל הָאָפֵל, בְּתוֹךְ
הַלֵּא-מוֹבֵן-לִי, אָפוּף מִכָּל עֵבֶר
סוּדוֹת, סוּדוֹת יְשָׁנִים
חוֹנְקִים וּמִיתָרִים
שְׁלֵא יִתְפַּעֲנְחוּ לִי לְעוֹלָם.

יּוֹלֶיָהּ, יּוֹלֶיָהּ, בֵּת-דּוֹדִי,
בֵּת-דָּמִי, סֶלְחֵי לִי,
אִם אַתְּ יִכּוֹלָה
עַל הַזְּרוּת, הַזְּרוּת
הַבְּלִתִּי הַפִּיכָה.

מֶה יּוֹעִיל אִם אֵטָה אֶזֶן
לְמַחְזוֹרִיּוֹת חֶסֶת הַפֶּשֶׁר,
לְגֵאוֹת צְלִילִים וּמְרֵאוֹת
שֶׁתִּפְנֶה מְקוֹם בְּמַהֲרָה
לְמֵה שְׁיִבּוֹא אַחֲרֶיהָ,
לְעֵתִיד הַנּוֹלָד הָעֵטוֹר
כְּבָלִים, סְגָלִיּוֹת.

יּוֹלֶיָהּ, מוֹטֵב שְׁאִישׁוֹ.
נִתְרָאָה בְּחֵלוֹם חֶסֶר רֶסֶן,
אָפוּף בְּקִרְעִים שֶׁל נַחֵם.

מוסקבה, אוקטובר 2003

בשולי השיר "וודקה עם נרודה"

בדיעבד, לאחר שהחלטתי לכתוב את הדברים דלהלן, ואף הודעתי לעורך שאני עומד לצרף מעין הערה מורחבת בשולי השיר, מוזר בעיני שקפץ עלי צורך כזה, לכתוב הבהרות והערות בשולי שיר, לדבר אל קוראיו כאילו באתי להקל עליהם את דרכי הגישה אליו, ובעיקר לשתף אותם בתימהון המסוים שעוררה בי התנהגותי שלי כלפיו. יתכן מאוד שכל זה מיותר לחלוטין, על כל פנים זה בוודאי מאוד לא אופייני לי. אני נוטה לחשוד במשוררים שיש להם צורך דחוף לפטפט בהרחבה בשולי השירים, במקום לסמוך עליהם שידברו בעד עצמם, כשם שיש לי רתיעה מפני סופרים שיש להם צורך כרוני לדבר ולדבר על הדמויות הבדיוניות שלהם מחוץ לתחום הסיפור עצמו, כאילו מדובר במכרים חיים שאפשר לרכל עליהם עד אין סוף. טוב, אולי מיותר או לא אופייני, אך זו עובדה.

הבהרות ורקע לחומרי מציאות אחדים המופיעים בשיר:

ספרדית – מעולם לא למדתי ספרדית, מעבר ללימוד עצמי מוגבל מספר בסדרה השימושית Teach Yourself. עשיתי זאת בשעתו כדי להיות מסוגל לקרוא מעט שירה ספרדית במקור, וזאת במהדורות דו-לשוניות. נרודה – משורר אהוב עלי שנים רבות, מכל מיני סיבות, וגם לנסיעה זו למוסקבה ארזתי מבחר שירים שלו. **בוֹפֵט** – מזנון או קפטריה (מלה צרפתית במקורה, אך זה ההיגוי הרוסי). **מלון רֶסֶיָה** – היה מלון ענק מכוער (כ-3000 חדרים) בבנייה סובייטית משמימה במיוחד, סמוך למתחם הקרמלין במוסקבה, עם תצפית טובה מאוד על המתחם. ככל קומה של המלון היו ארבע קפטריות בארבע פינות הבניין (זו שבאגף שלנו היתה פעילה גם בלילות, והיו לה חלונות גדולים שנשקפו על הקרמלין ועל נהר מוסקבה). בשנת 2003 התארחתי שם במסגרת "פסטיבל השירה הבינלאומי של מוסקבה". בעבר הסובייטי שימש המלון בעיקר מקום לינה לפונקציונרים מרחבי בריה"מ ולאורחים מחו"ל שהזדמנו או זומנו לכירה. באותו ביקור נאמר לי כי אלה הם ימיו האחרונים של המלון – הוא עתיד להיהרס בקרוב כדי לפנות

מקום לכינוי חדיש (בזכות מיקומו, זה נדל"ן מן היקרים ביותר במוסקבה). יוליה – בת הזקונים (מנישואיו השניים) של מיטייה (או מוטל, וא"כ מיכאיל), צעיר האחים של אבי. יוליה היא הדודנית הכי צעירה שלי, צעירה אף ממני. מכיוון שהיא שולטת בצרפתית וקוראת גם אנגלית, היא גם היחידה שיכולתי להתכתב איתה ללא מתווכים. עד תקופת גורבצ'וב לא קיימנו שום קשר, אך מאז התכתבנו מדי פעם. בקיץ 1991 כמעט שבאתי לביקור, אך בסופו של דבר נפגשנו רק במהלך הפסטיבל ב-2003.

מקרה השיר "וודקה עם נרודה"

השיר נכתב באוקטובר 2003, והטיוטה הראשונה שורכטה במקום ובזמן המצוינים בשוליו. כעבור שבועות אחדים, בתל-אביב, העליתי אותה למחשב ועברתי עליה. בסופו של דבר היו לי שלושה-ארבע גרסאות של השיר והדפסתי אותן כדי שאוכל לראותן על הדף (הנוסח הנדפס כאן הוא מיזוג של שתיים מהן).

בקיץ 2006 חשבתי לגשת לעריכתו של ספר שירים חדש. כדי שלא אתמהמה ולא אתרשל במלאכת העריכה, קפצתי על הצעה של ידידה פריסאית להתחלף בדירות למשך הקיץ, לקחתי את השירים והטיוטות שהצטברו במשך השנים, ואת הלאפטופ, ונסעתי לפריס ככוונה לשוב עם ספר ערוך, מוכן לדפוס. אותו שבוע פרצה מלחמת לבנון השנייה, והיא חיסלה אצלי כל חשק לעבוד על ספר שירים. בעבר הרחוק, נסיעה לפריס או ללונדון היה בה כדי לנתק אותי לזמן מה מצרימות החיים הפרטיות והלאומיות, ולהעניק לי סוג מסוים של הפוגה נפשית ומרץ אינטלקטואלי, שלפעמים התקשיתי להשיגם בתל-אביב. אבל היום הדואר האלקטרוני והאינטרנט מבטלים כמעט כליל את הריחוק המועיל הזה. במקום לשקוע בשירים ולבנות את הספר, העברתי את הקיץ ההוא בתרגום "אדוורד השני" של כריסטופר מארלו.

רק כעבור שנתיים ניגשתי סופסוף לעריכת הספר – מרודים וסונטות – הכולל גם שירים חדשים שנכתבו בינתיים, והוא ראה אור בשלהי מאי 2009. השיר "וודקה עם נרודה" היה משתבץ בטבעיות ברצף המהווה את מקבץ השירים מס 12 בספר, אך הוא לא נדפס בו. זאת מן הטעם התמוה שעצם קיומו נשכח ממני לחלוטין מתישהו במשך העריכה של הספר, ובשום שלב לא נזכרתי בו ובחסרונו.

דבר דומה לזה לא אירע לי מעולם. הרי לא מדובר כאן בטיוטה בת שורות

ספורות על איזו פיסת נייר שנהדפה לפינה ונשכחה, אלא בשיר ארוך למדי, שעבדתי עליו בשעתו, ונקל לראות שיש לו תפקיד מבני בספר, והוא כבר קיים בגרסאות אחדות גם במחשב וגם בניירת. מה גם שכל אותו זמן, כל החרושים בהם עברתי על השירים ובניתי את הספר, דפי השיר היו תחובים בתוך אחת מערימות הנייר על שולחני, בטווח של הושטת יד, אך עצם קיומם לידי נעלם ממני, ושב והתגלה לי רק כשהספר כבר היה מוכן להכנת הפלאטות ולהדפסה מיידית למחרת היום (כלומר, בשלב המכונה 'העתקות שמש' גם בשלב זה אפשר לעכב הדפסה ולהוסיף שיר), אך באותו רגע, לאחר שהשיר התגלה לי מחדש, כמעט שלא שקלתי זאת – ראיתי שהוא מצריך אי-אלו הכרעות בין הגרסאות (בדיעבד, היה מדובר בהכרעות קלות למדי), ומיד קיבלתי החלטה מהירה וחפוזה לתת אור ירוק לדפוס ולהותיר שיר זה מחוץ לספר.

כשאני מנסה להבין את כל ההשתלשלות הזאת, עולה בדעתי הסבר אחד בלבד, והוא אינו חביב עלי: הסבר פסיכולוגיסטי, תהליך כלשהו של הדחקה. במחשבה שנייה, זאת הדחקה משונה במקצת. אפשר להכתיר אותה בתואר המפוקפק "הדחקה ספרותית" אם באמת התחכמתי לעצמי ו"שכחתי" על קיומו של השיר הזה כדי להימנע מ"חשיפה" של תכנים מסוימים, זו הימנעות על מישור ספרותי בלבד. שהרי במציאות, "בחיים" מעולם לא הדחקתי תכנים אלה ודיברתי עליהם בהרחבה גם עם עצמי גם עם אחרים.

מאיר ויזלטיר